

Introductie van de promovenda Anna Phillips-Rážová

Anna Rážová sloot haar masterstudie aan de Karelsuniversiteit te Praag af met een scriptie over: Nederlandse dialecten en het gebruik van het Limburgs. Het was dan ook mijn Taalkunde-collega, die deze veel belovende studente polste over een voortzetting van de studie met een proefschrifttraject. Tot ieders verbazing koos Anna echter voor de Letterkunde, omdat zij zich met een 'breder en veelzijdiger onderwerp' wilde bezighouden. Zo verscheen Anna op mijn spreekuur met een verzoek om dissertatiebegeleiding, en ook met een onderwerp dat ze zelf had bedacht, wat tekenend is voor de zelfstandigheid van deze promovenda. Zij wilde de mannelijke en vrouwelijke personages in het werk van Couperus aan de orde stellen, omdat haar bij lezing van haar lievelingsauteur herhaaldelijk was opgevallen, dat de vrouwen zo sterk waren en de mannen zo zwak. Over deze belangrijke Nederlandse auteur zijn boekenkasten vol geschreven, maar juist het genderperspectief was op zijn werk nog niet toegepast. Dit onderzoek werpt een nieuw licht op Couperus, en gezien de uitkomst van het onderzoek, ook een vruchtbaar nieuw perspectief.

Daarna is de methodische benadering van het onderwerp en de historische inbedding vastgesteld. Aan methodes voor gender-analyse was en is geen gebrek, maar er ging een zorgvuldige keuze aan vooraf voordat wij beiden verre de voorkeur gaven aan de theorie van Judith Butler, omdat deze literatuurwetenschapper en retorica-specialist dankzij het werken met 'gender-performances' en 'culturele scripts', precies het instrumentarium leverde waarmee de romans van Couperus bekeken konden worden.

Wij hebben vervolgens veel gewikt en gewogen om te bereiken, dat de voorgeschreven culturele scripts op een zo zuiver en eenvormig mogelijk corpus toegepast zouden worden, wat uiteindelijk resulteerde in het studieobject van de eigentijdse Haagse romans. Butlers theorie was daarbij leidend. Dit eenvormig corpus was immers nodig, omdat de culturele scripts op de gender-opvattingen van dezelfde historische periode toegepast moesten worden; het zou bijvoorbeeld niet mogelijk geweest zijn er een op de klassieke oudheid geënte roman bij te nemen, omdat dan ook de culturele scripts van de antieke culturen in kaart gebracht moesten worden.

De eerste jaren heeft Anna een degelijke rondgang gemaakt door de vakliteratuur uit de 18^e en 19^e eeuw op het gebied van opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid. Wel waren wij beiden van mening dat het werk van Couperus ronduit een Fundgrube was om dit type genderonderzoek ook op zijn romans spelend in andere tijden en culturen toe te passen. Wat dat betreft valt nog veel van deze promovenda te verwachten.

Tijdens de stage in Leiden in 2013, die dankzij de hulp van Prof. Praamstra geregeld kon worden, heeft Anna in feite een groot deel van dit onderzoek over hoofdstuk 1 en 2 verricht en aan het eind van dat jaar ontving ik al eerste versies van de hoofdstukken over de methode en de historische context van het onderwerp. Daarbij moet ik wel aanstippen, dat die teksten mij al gauw bereikten vanuit vele plaatsen in Europa, want Anna was in 2012 met haar man al van Praag naar de omgeving van Stuttgart verhuisd, in welke regio zij nog

driemaal verhuisde, in 2013, 2014 en 2017. Couperus verhuisde mee. Anna was al met de analytische werkzaamheden aan *Eline Vere* begonnen toen ze de studie moest onderbreken voor de geboorte van haar eerste kind, een dochter, die in mei 2015 werd geboren. In 2016 kreeg ik bijna geen teksten binnen en begon ik al te wanhopen, maar ik had buiten de vasthoudende mentaliteit van Anna gerekend. Er was wel lezend doorgewerkt en in 2017 stroomden de analyses van de Haagse romans binnen, over *Eline Vere*, de vier romans van *De boeken der kleine zielen* en *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan*.

In die hoofdstukken kwam voor het eerst de kracht van Anna's analytische vermogen tot uiting en haar scherpe en spitse manier van lezen: ik begreep, dat zij de vruchten plukte van een vraagstelling die daadwerkelijk de personages in een nieuw licht presenteerde. Dat gebeurde met name toen de focalisatie nader bekeken werd en duidelijk bleek, dat er ruimte was tussen de visie van de verteller op bepaalde personages en de visie van anderen op diezelfde personages. Het was gelukt de visie van de verteller in contrast te brengen met opvattingen van de meeste personages in zijn romans. Eind 2017 waren de analyses af en begin 2018 was het proefschrift met inleiding en conclusie klaar.

Tot slot moet ik er wel op wijzen, dat dit traject niet over rozen ging, zeker niet toen bleek, dat een beoogd (voor de promotie verplicht) artikel van Anna door misverstanden ontbrak. Maar het traject ging wel over rozen, toen in datzelfde jaar Anna's tweede baby werd geboren, een jongen. Pas onlangs is het artikel ondergebracht in *Arabesken*, het tijdschrift van het Couperus Genootschap. Hoewel het vak niet heeft stilgestaan, is deze dissertatie nog steeds het eerste onderzoek naar Couperus vanuit genderperspectief en is het voor het eerst, dat de bekende personages uit deze monumentale romans vanuit een onverwacht perspectief worden belicht. Dankzij de performativiteits-theorie van Butler is het ook gelukt vast te stellen, dat de visie van de verteller op mannelijkheid en vrouwelijkheid contrasteert met de visie van het merendeel van zijn tijdgenoten, en dat Couperus dus in deze Haagse romans gangbare conventies en genderopvattingen van zijn tijd ondermijnt.

Doc. Ellen J. Krol, PhD.